

Östertur

1. Samling vid brunnen! Här startar vi vår malmötur i österled. På brunnskaftet finner du händelser och årtal som varit viktiga för Malmö. Redan i slutet av 1500-talet drogs från Pildammarna färskvatten in till staden via borrade träledningsrör. Stortorget skapades på 1530-talet genom att man rev ner mängder med tegelhus, bl.a. det stora Helgeandsklostret och Rostockerköpmännens gilleshus. Invid det nya torget byggde man istället Malmös rådhus, invigt 1546; på sin tid det största i Norden. Rådhusets nuvarande fasad härstammar från 1860-talet.

2. Via den smala, medeltida Kompanigatan når du en fantasieggande historisk miljö, den s.k. Kompanigården. En modern och hög kampanil, ett klocktorn, möter dig vid ingången. Till vänster, utmed Kalendegatan, ligger två putsade tvåvåningshus, det ena från 1700-talet, det andra från 1400-talet. Inne på gården till höger reser Kompanihuset från 1520-talet sina höga tegelröda murar mot skyn. Detta hus, som tillhörde det danska köpmansgillet i Malmö, är ett av de bäst bevarade medeltida gilleshusen i Norden. Skynda vidare! Till Kompanigården är nämligen knutet gamla hemska spökligheter.

3. S:t Petri kyrkas högaltare invigdes troligtvis 1319 men först under slutet av 1300-talet stod kyrkan helt klar. Tornet har rasat två gånger, det nuvarande byggdes efter raset 1442. Bredvid tornet ses Krämarekapellet från 1460-talet med sina vita kritstenshelgon. Kyrkan rymmer en mängd värdefulla konstskatter. Altaruppsatsen från 1611 är norra Europas högsta i trä. Inne i Krämarekapellet finner du en fantasivärld av kalkmålningar. Dessa, som dels är från 1460-talet, dels från tidigt 1500-tal, är bland de bäst bevarade senmedeltida kyrkmålningarna i Norden.

4. Vid Adelgatan ligger Malmös äldsta bevarade hus, "Tunneln". Egentligen är det frågan om tre medeltidshus. Källarvalven är byggda runt 1300, hörnhuset ut mot Kansligatan är från 1540-talet medan det stora, röda trappgavelhuset är uppfört i slutet av 1510-talet av borgmästaren Jacob Nickelsen. Vi ska nu gå österut utmed Östergatan. Gatan var under medeltiden en livlig torggata. Än idag kan du se hur den blir bredare norr om S:t Petri kyrka; här fanns både torggata och tingsplats för mer än femhundra år sedan.

5. Kvarteret S:t Gertrud är en historisk raritet. Gå in på gården Östergatan 9B och se de vackra korsvirkeshusen från 1600-talet. Gå in i porten till nr 7B och du möter än mera fascinerande gård med hus från 1800-talet och bakåt i tiden. Porthuset som leder in till gården är borgmästaren Niels Kuntzes bostadshus från ca 1540. Borgmästaren blev 1535 i krigshandlingar utanför Malmö slagen till riddare för tapperhet i strid, en titel han förlorade endast tre dagar senare p.g.a. feighet i strid!

6. På 1690-talet uppförde man här den första kyrkan. Denna fick namnet Tyska kyrkan. Malmö har alltid varit en utåtriktad stad med kontakter över haven. Antalet tyskar var t.ex. så stort att dessa behövde en egen kyrka. Den nuvarande Caroli kyrka invigdes 1880. Kyrkans väggar pryds av gamla gravstenar från den tidigare kyrkogården. Här hittar du t.ex. Frans Suells sten; mannen som på 1770-talet började bygga stadens hamn. Tyvärr rev man upp både hans och andras gravar på 1870-talet. Skeletten maldes ner och blev till gödningsmedel på skånska åkrar!

7. Nere i Snapperupsgatan ligger Malmös minsta hus, "Ebbas hus", från 1840-talet. Huset ägs av Malmö museum och här finns en unik, bevarad bostad från 1910-talet. Just sådana här småskaliga hus var typiska för Malmös fattigare befolkning långt in på 1800-talet. Lite längre ner på gatan bodde under 16-1700-talen stadens bödel och "nattman", dvs toalettömmare, vilket givetvis gav gatan ett mycket dåligt rykte.

8. Från Djäknegatan (namnet efter djäknarna, dvs skoleleverna, vid Latinskolan som förr låg bredvid S:t Petri kyrka) går en passage genom kvarteret. Du passerar nu Hippodromen, uppfört som nöjestempel 1900. Här arrangerades cirkus, teater, balett, idrottstävlingar m.m. Från 1993 används byggnaden till Malmö Dramatiska Teater.

9. Via Kalendegatan går färden nu söderut. I korsningen till Baltzarsgatan ligger ett 1600-talshus. På denna plats bodde under 1500-talet Malmö reformator, dvs förste lutherske präst, Claus Mortensen. Strax intill, på höger hand, reser sig en vacker magasinsbyggnad från mitten av 1800-talet.

På promenad i det historiska Malmö

10. Gustav Adolfs torg lades ut i början av 1800-talet. Fortfarande 1842 kunde man dock se kor och får gå och beta på området. På torgets östra sida strax invid Södergatan finns Stadt Hamburg, en byggnad som uppfördes runt 1810 och som inrymde Malmös första hotell. Torgets norra sida kallas sedan 1800-talet för "Lilla Rivieran" efter den sydländskt inspirerade arkitekturen.

11. Södergatan är idag en av Malmös viktigare handelsstråk. I hörnet till Skomakaregatan hittar du det Flensburgska huset från 1595. Byggnadens fasad är av omväxlande tegel och kritsten och gavlarna är vackert rundade; typiska arkitektoniska drag vid den tiden. Namnet Skomakaregatan minner om alla de skomakare som bodde vid gatan på 1600-talet.

Västertur

12. Vi startar turen vid en metallplatta i asfalten strax intill ett övergångsställe. Texten berättar om hur svenskkungen Gustav Vasa på denna plats försökte mörda en tysk köpman år 1524. Stortorget fanns inte då utan här låg ett stort kloster med kyrkogård, vilket täckte en stor del av nuvarande torget.

13. Jörgen Kock var myntmästare och borgmästare i början av 1500-talet. Han invandrade till Malmö från Tyskland och blev en av Nordens rikaste män. Hans tegelpalats från 1524 är med sin rika utsmyckning unikt i Norden. Bakom de gula fasaderna tvärs över gatan döljer sig flera medeltidshus. På väggen till Lauritz Hattemakares hus från 1532 sitter ett lejon med väldiga tänder.

14. Detta hus byggdes för femhundra år sedan. År 1534 flyttade den rika änkan Anne Pedersdatter Rosenvinge in. Den vackra inskriptionsplattan som bevarats är på gammeltyska. Här ser du bl.a. Jesus törnekrona och en ros omgiven av en ving. Vi lämnar nu Malmös medeltida huvudgata Västergatan och går ner i Engelbrektsgatan. Du har kommit till Gamla Väster, ett område i Malmö city som bevarat sin riktigt gamla stadskaraktär.

15. En av Gamla Västers mest "genuina" gator är Jacob Nilsgatan; namnet efter bryggaren Jacob Nilsson som bodde här år 1665. Stadsdelens i dag äldsta hus är Annellska huset från 1705. Gatan fanns inte under medeltiden. Vid grävningar har man nämligen mitt i gatan hittat reser efter en toalettbehållare med välbevarad toalettsits i trä från 1300-talet. På ett av husen nära Slottsgatan finns en skylt som berättar om att huset på 1800-talet var Malmö sjukhus BB, dvs en kvinnoklinik.

16. Hovrättens byggnad från 1917 är uppförd i en typisk svensk nationalromantisk stil. Här gick under medeltiden den långa strandmuren fram, en mur som sträckte sig från Malmöhus till nuvarande Drottningtorget. Direkt norr om muren fanns Öresunds strand. Det var faktiskt först på 1800-talet som man började fylla ut i havet norrut för att skapa det s.k. Kockumsområdet. På hovrättstomten bodde 1517 "den blå jyden". Ordet "jyde" visar att han var inflyttad från Jylland. Vad den blå färgen står för kännes däremot inte.

17. Du har nu nått fram till Malmöhus. Där Malmöhusvägen svänger finns på höger hand ett litet gult, kvadratisk hus. Bakom ligger en hög tvåvånings byggnad. Dessa byggnader uppfördes på 1800-talet när Malmöhus var ett av Sveriges större fängelser. Här hade fångarna sina verkstäder och det gula huset var vaktus. Själva slottet började uppföras av Erik av Pommern 1434. Ombyggsdes åren 1525-29 till nuvarande utseende och tio år senare tillkom de runda kanontornen. Bortom parkeringsplatsen ser du Kommendanthuset som stod klar 1790. Här förvarades bl.a. fästningen Malmöhus alla vapen.

18. Malmö är med rätta känd som "Parkernas stad". Du kommer nu att beträda en del av denna gröna stadsmiljö. Förbi Malmöhus höga vallar tar du dig fram till Slottsträdgården. Till höger ligger Slottsmöllan från 1851, en väderkvarn av s.k. holländartyp. Konstruktionen infördes från Holland och spreds från Göteborg utmed västkusten. Slottsträdgården, som började anläggas 1997, är en vacker, öppen ekologisk trädgård med grönsaksodlingar och spännande trädgårdsmiljöer.

19. Parkfärden fortsätter över bron in i Kungsparken. Redan på 1600-talet omgavs Malmös bebyggelse av en bred vattengrav och innanför denna fanns höga jordvallar. I början av 1800-talet revs vallarna och vallgraven gjordes här vid Kungsparken delvis om till en idyllisk kanal, en av Malmös verkliga stoltheter. Kungsparken öppnades 1872 och är en typisk exponent på dåtidens engelskinspirerade parkmode.

20. Den höga Parkbron förbinder Kungsparken med den för hundra år sedan anlagda Slottsparken. Idéerna kom nu från främst USA med bl.a. Central Park i New York som förebild. Till vänster ligger den lilla fågeldammen som fick nytt utseende på 1980-90-talen med bl.a. stora råhuggna stenblock, ett då helt nytt inslag i Malmöbildens. Bakom fågelsjön finner du en slottsliknande byggnad, uppförd 1901. Denna inrymde fram till år 1937 Malmö museum. Efter kriget flyttade Stadsbiblioteket in. Stadsbibliotekets nytilskott är den pampiga glastillbyggnaden, "Ljusets kalender", ett verk av den danske arkitekten Henning Larsen.

21. Fersens bro anlades till den Baltiska utställningen 1914. Från staden skulle man ha en bred paradgata ut till utställningsområdet vid nuvarande Pildammarna. Baltiska utställningen är Malmös största utställning hittills, med deltagare från alla länder kring Östersjön. Till höger har du Gamla kyrkogården, anlagd i början av 1800-talet. Att vandra här och läsa på gravstenarna är för den Malmöintresserade som att vandra i en öppen historiebok. Vi ska dock vidare och kommer nu åter in i Gamla Västers småhusbebyggelse.

22. Generalsgatan minner om den tid på 1700-talet då detta stadsområde var en enda stor trädgård, "Generalens hage". På 1800-talet bebyggdes området. Än i dag finns äldre tvåvåningshus bevarade utmed Generalsgatans östra sida. Vidare norrut når vi Ostindiefararegatan efter Lars Nielsen, död 1672.

23. Tegelgårdsgatan kallades förr "Himmelriket". Trots nybebyggelse utmed södra sidan har gatan ännu kvar en viss historisk atmosfär. Vill du uppleva en gammal miljö har ett av 1800-tals husen på norra sidan byggts om till ett populärt café.

24. Nu har du nått fram till Gamla Västers riktiga "pärla", Lilla torg från 1590-talet. Den vackra brunnen har reliefer som visar vilka matvaror man en gång handlade med här. Utmed torgets södra sida ligger Hedmanska gården med sin äldsta byggnad från 1592. Gå in på gården! Det magnifika magasinet som inrymmer Form Design Center är från 1849, längan utmed Hjulhammsgatan från 1700-talet. Ett annat korsvirkeshus finner du på andra sidan Hjulhammsgatan, det s.k. Faxeska huset från 1760-talet. Redan på 1800-talet hade man uteservering vid Lilla torg. Den populäraste rätten då var skånsk kalops med risgrynsgröt och snaps.

25. Ett besök i Saluhallen vid Lilla torg är en upplevelse. Hela kvarteret är en fabriksbyggnad från sent 1800-tal. Byggnaden räddades på 1970-talet från rivning och gjordes om till ett modernt, annorlunda inomhustorg.

